LEHEN IL-MALTI

ID-XLIX SENA 1980 GHADD 22

BORD EDITORJALI

Editur: Mons. Professur Dun Karm Sant, B.A., D.D., S.S.D.

Assistenti Edituri: Oliver Friggieri, B.A., M.A., Ph.D.

Ġorġ Mallia, B.A. (Hons.)

EDITORJAL

- **LETTERATURA MALTIJA ĠDIDA**

Il-progress li sar fil-qasam letterarju Malti tul dawn l-aħħar snin hu kbir, u jidher kemm fil-kwalità u kemm fil-kwantità. Minħabba li l-livell medju tal-kittieb Malti għola, il-kitba tiegħu għoliet ukoll, u ssokta jidħol fostna s-sentiment importanti li l-letteratura Maltija, minkejja ċ-ċokon tagħha u tal-post fejn titrawwem, hi ħaġa waħda mas-sensibilità artistika tad-dinja. Beda dieħel għall-ewwel darba s-sens ta' kitba li hi miktuba inċidentalment bil-Malti waqt li hi miktuba bi ħtieġa minn awturi, jiġifieri minn nies li huma wisq aktar minn sempliċi devoti tal-lingwa.

Waqt li kiber il-pubbliku li jaqra l-ktieb Malti, daħlet ukoll l-idea li min jaqra bil-Malti ma jaqrax b'dispożizzjoni miskina, bħallikieku jaqra għaliex ma jafx b'ilsna oħra. Dan l-avvanz seta' u għadu jista' jsir aktar jekk, u skond kemm, jonqos il-preġudizzju kontra l-kitba Maltija bħala tali. Hu preġudizzju inġust li m'hux nieqes, madankollu, mill-ġustifikazzjonijiet soċjokulturali tiegħu. Ngħidu aħna, kotba "letterarji" bla valur huma ta' ħsara kbira lil-letteratura Maltija li għadha fil-fażi ta' affermazzjoni kulturali u xjentifika tagħha. Nuqqas ta' livelli għoljin fil-kotba letterarji huwa daqqa ta' ħarta kbira lill-kawża fundamentali tal-ktieb Malti: il-ħtieġa li xogħol letterarju bil-Malti jinqara minn kull min hu, qabel xejn, midħla tal-letteratura barranija. Spiċċat qajl qajl l-idea falza li l-Malti għandu jolqot biss lil ftit li huma devoti tiegħu. Kontra din il-fehma, li għandha l-egħruq tagħha mxettlin f'bosta saffi tal-ħajja Maltija, iġ-ġieldu u għadhom jiġġieldu l-awturi żgħażagħ serji li għadhom iridu juru li anki bil-Malti għandha tinħoloq letteratura denja, wisq aqwa minn sforzi li għandhom l-għan limitat li jħarrġu lingwa u jxerrduha. Il-letteratura, jekk hi arti, m'hix mezz għal dan l-iskop.

- **IS-SEHEM TA' L-UNIVERSITÀ**

F'dan it-tiġdid, bħalma f'bosta oqsma oħrajn tal-ħajja soċjali u kulturali tal-gżira, l-Università tat u għandha tibqa' tagħti sehem mill-akbar. Dan is-sehem ma jinkludix biss l-għoti ta' gradi li jgħinu biex il-letteratura tkun magħrufa u studjata xjentifikament, iżda wkoll il-formazzjoni ta' ambjent li fih u madwaru jistgħu jitrawmu l-kittieba ġodda, dawk li jibdew jiktbu bis-saħħa ta' formazzjoni akkademika soda fl-oqsma ewlenin ta' l-edukazzjoni estetika. Jekk nibni fuq id-distinzjoni importanti bejn min hu lingwista u min hu kritiku, l-istudju ta' qasam bħalma hu l-Malti jista' jaqbad id-direzzjonijiet xierqa tiegħu li jwasslu, fl-aħħar mill-aħħar, għat-tisħiħ ta' kull qasam mingħajr ma wieħed jisfa' mfixkel mill-ieħor u ma' l-ieħor meta mhux suppost. Il-bini ta' studju lingwistiku aġġornat u ta' saġġistika kritika aġġornata jitlob dedikazzjoni li fiż-żminijiet ta' llum qiegħda ssir dejjem aktar diffiċli minħabba l-iżvilupp kbar f'oqsma idjaq ta' għarfien. Fil-limiti tagħha, il-letteratura Maltija għandha l-isfida akbar li ma tispiċċax biex tmiss biss il-wiċċ tax-xjenzi li għandhom ikunu s-sisien biex tinbena fuqhom aħjar, illum wisq aħjar mill-bieraħ.

- **EGĦLUQ IL-MITT SENA MIT-TWELID TA' CREMONA**

Egħluq il-mitt sena mit-twelid ta' Ninu Cremona tfakkar b'xi mod minn diversi persuni ewlenin fosthom l-għalliema u l-istudenti tal-Liċeo ta' Għawdex. Is-sehem ta' Cremona fl-oqsma letterarji u xjentifiċi li daħal fihom hu oġġett ta' stħarriġ studjat. Hawn biżżejjed li wieħed isemmi l-ħtieġa li tikber il-kuxjenza popolari favur persunaġġi importanti bħal Cremona li taw ħajjithom kollha, bis-sagrifiċċji kbar li jinqalgħu, biex anki Malta ċkejkna trawwem ċiviltà. Dmir ewlieni fi programm kulturali bħal dan jaqa' minnufih fuq l-istudenti universitarji. Bħalma s'issa s-sehem li taw l-istudent u l-gradwati lil-letteratura Maltija kien mill-akbar, hekk ukoll it-tama ta' kull min jemmen fl-identità tagħna hi li dan il-kontribut jibqa', jissaħħaħ u jsib mezzi oħra biex, mingħajr ma jitħassar u jħassar, jixtered fost il-kotra. Dan hu wieħed mill-ideali li Ninu Cremona ilu li ħadem għalihom bil-Malti, b'għajnejh u b'ruħu miftuħin beraħ fuq id-dinja ta' madwaru li hu fittex li jgħolli.